

Clemens Stubbe Østergaard

Kinesisk udenrigspolitik efter Den Kolde Krig: Fra global strategi til godt naboskab?

Kinas opprioritering af Asien-Stillehavsområdet forklares på internationalt systemniveau med multipolaritet og globalisering, den strategiske trekants forsvinden i midten af 1980'erne, Japans forventede "opstigning" i en ny tripolær magtstruktur og den stigende betydning af multilateralt diplomati. På regionalt niveau er fire elementer centrale: Fastholdelse af det lave konfliktniveau, konkurrence med Japans økonomiske strukturering af området, deltagelse i den stærke økonomiske vækst og integration samt den relativt større samfundsmæssige forståelse. På regeringsplan tæller især øget central repræsentation af kystprovinser, samt boom-økonomien i naboprovinser til Central- og Sydøstasien.

Indledning

Kinas udenrigspolitik er igen blevet spændende. Efter en både merkantilistisk og minimalistisk periode i 1980'erne tvang Vestens reaktion på Tiananmen og Sovjets opløsning til diplomatisk improvisation og fornyelse. Samtidig vokser økonomien så stærkt - den fordobles på otte år - at det tidspunkt, hvor Kina uigenkaldeligt er en af de fire verdensmagter, rykker stadig nærmere.

Hvordan klarer Kinas diplomati denne nye situation? En situation, hvor man på den ene side har de mest stabile, trusselfri og gunstige omgivelser, landet har haft i 150 år, og på den anden side presses af verdens stærkeste magt, USA, for fundamentale samfundsendringer. Hvordan skal Kina få indflydelse på udformningen af den nye internationale orden, som bliver rammen for dets fremtidige verdensmagtsrolle? Hvordan skal landet fastholde sin autonomi og værne om sin "kulturelle kerne", samtidig med at økonomiens grad af åbning overhaler nogle af verdens mest udadvendte økonomier, mens den statslige sektor svinder bort?

Argumentet i det følgende er, at Asien-Stillehavslændene i almindelighed og nabolændene i særdeleshed blev løsningen på 1990'ernes udenrigspolitiske problematik. I det første afsnit vil jeg vise baggrunden og de krav, som Deng Xiaopings vellykkede moderniseringspolitik stillede til landets internationale relationer. Dernæst vil jeg påvise den nye orientering mod Asien-Stillehavsområdet. Det tredje hovedafsnit søger at forklare den nye regionale strategi via tre analyseniveauer: Ændringer i det internationale system, ændringer og ønskværdige tilstande i det regionale system samt politiske, økonomiske og sociale fænomener på nationalt niveau. Artiklen bygger for en stor del på kinesiske ministres officielle udtalelser samt på diskussioner med og analyser fra forskere i udenrigspolitiske tænketanke i Beijing og Shanghai.

Clemens Stubbe Østergaard

Kinesisk udenrigspolitik efter Den Kolde Krig: Fra global strategi til godt naboskab?

Kinas opprioritering af Asien-Stillehavsområdet forklares på internationalt systemniveau med multipolaritet og globalisering, den strategiske trekants forsvinden i midten af 1980'erne, Japans forventede "opstigning" i en ny tripolær magtstruktur og den stigende betydning af multilateralt diplomati. På regionalt niveau er fire elementer centrale: Fastholdelse af det lave konfliktniveau, konkurrence med Japans økonomiske strukturering af området, deltagelse i den stærke økonomiske vækst og integration samt den relativt større samfundsmæssige forståelse. På regeringsplan tæller især øget central repræsentation af kystprovinser, samt boom-økonomien i naboprovinser til Central- og Sydøsten.

Indledning

Kinas udenrigspolitik er igen blevet spændende. Efter en både merkantilistisk og minimalistisk periode i 1980'erne tvang Vestens reaktion på Tiananmen og Sovjets opløsning til diplomatisk improvisation og fornyelse. Samtidig vokser økonomien så stærkt - den fordobles på otte år - at det tidspunkt, hvor Kina uigenkaldeligt er en af de fire verdensmagter, rykker stadig nærmere.

Hvordan klarer Kinas diplomati denne nye situation? En situation, hvor man på den ene side har de mest stabile, trusselfri og gunstige omgivelser, landet har haft i 150 år, og på den anden side presses af verdens stærkeste magt, USA, for fundamentale samfundsendringer. Hvordan skal Kina få indflydelse på udformningen af den nye internationale orden, som bliver rammen for dets fremtidige verdensmagtsrolle? Hvordan skal landet fastholde sin autonomi og værne om sin "kulturelle kerne", samtidig med at økonomiens grad af åbning overhaler nogle af verdens mest udadvendte økonomier, mens den statslige sektor svinder bort?

Argumentet i det følgende er, at Asien-Stillehavslændene i almindelighed og nabolændene i særdeleshed blev løsningen på 1990'ernes udenrigspolitiske problematik. I det første afsnit vil jeg vise baggrunden og de krav, som Deng Xiaopings vellykkede moderniseringspolitik stillede til landets internationale relationer. Dernæst vil jeg påvise den nye orientering mod Asien-Stillehavsområdet. Det tredje hovedafsnit søger at forklare den nye regionale strategi via tre analyseniveauer: Ændringer i det internationale system, ændringer og ønskværdige tilstande i det regionale system samt politiske, økonomiske og sociale fænomener på nationalt niveau. Artiklen bygger for en stor del på kinesiske ministres officielle udtalelser samt på diskussioner med og analyser fra forskere i udenrigspolitiske tænketanke i Beijing og Shanghai.

Baggrunden og moderniseringens krav

Kinas vigtigste udenrigspolitiske bestræbelse i århundredet efter Opiumskrigen i 1842 var at opnå autonomi over for de dominerende magter England, Frankrig, USA, Japan og Tyskland. Med et sammenhold, der undertiden nærmede sig et kollektivt sikkerhedsfællesskab, havde disse magter reduceret kernen i et tusindårigt Kina-centreret system til en svækket semi-koloni (Hunt, 1984). Kina, der altid havde befundet sig i toppen af et hierarkisk system af stater, havde ingen alliance-erfaringer at bygge på, og dets første alliance nogensinde opstod så sent som december 1941, da USA og Nationalist-Kina var stillet over for japansk aggression. Den virkede nogenlunde, men det lidt tvungne ægteskab var ikke en lykkelig oplevelse for nogen af parterne. Den næste pagt - mellem det nye kommunistiske Kina og Sovjetunionen i perioden 1950-1960 - virkede også, for så vidt som den gav beskyttelse mod gentagne amerikanske trusler om anvendelse af kernevåben (Lewis og Xue, 1988: 13-16). Men autonomien var truet, og efter et halvhjertet forsøg på at organisere Den Tredje Verden valgte Kina i 1960'erne at føre en risikabel isolationspolitik ubeskyttet over for begge supermagter. Efter 1969 søgte landet via et rapprochement med USA ind i en balanceposition, der udnyttede Den Kolde Krigs bipolære situation. Derved skabtes en strategisk trekant med USA og Sovjet, som maksimerede Kinas globale indflydelse indtil midt i 1980'erne.

I et par år efter sin magtovertagelse omkring 1979 måtte Deng Xiaoping søge amerikansk støtte mod en tilsyneladende sovjetisk ekspansionisme, men fra 1982 greb han chancen for at gøre sig uafhængig af begge supermagter og lade udenrigspolitikken dominere af hensynet til Kinas modernisering. Det var vigtigt for Kinas udvikling, at han i tillid til sin udenrigspolitiske analyse turde sætte international politik nederst på dagsordenen. Reformerne og moderniseringen er dog også udenrigspolitik, for så vidt som de skal skabe forudsætningen for genvindelse af Kinas tabte status som global magt (Yang, 1987: 1). Den relative fattigdom stod desuden i vejen for centrale udenrigspolitiske mål som genforening med Taiwan, bekæmpelsen af det stærkere Sovjet, imødegåelsen af stigende japansk indflydelse og elimineringen af amerikansk indblanding i indre kinesiske forhold.

Den særlige situation under Den Kolde Krig og Kinas strategisk kløgtige håndtering af den havde blæst landets betydning op til urealistiske højder. Med detente blev det presserende at modernisere sig frem til på længere sigt at blive en virkelig økonomisk magt med et stærkt forsvar. Deng var åbenhjertig, da han i 1982 konstaterede, at:

“Kina håber, der ikke bliver krig i mindst tyve år til. Vi er nødt til at udvikle landet og overvinde vores tilbageskæmhed [så vi mellem 2030 og 2050 kan nærme os de udviklede landes niveau] ... Derfor nærer vi håbet om fredelige internationale omgivelser. Skulle der udbrude krig, spoleres vores plan, og så tvinges vi til at udskyde den ... Det kinesiske folk koncentrerer sig fuldt ud om økonomisk udvikling, vores udenrigspolitik rettes ind efter dette storslåede mål. For nogle kan det synes et beskedent mål, men vi ser det altså som storslået” (Deng, 1994: 7).

Udenrigsminister Qian Qichen sagde i 1990, at udenrigspolitikken lå i forlængelse af kinesisk indenrigspolitik, og fem år senere var hovedmålet for Kinas

diplomati fortsat at "stræbe efter at skabe gunstigt fredelige internationale omgivelser for moderniseringen og stille sig i den økonomiske udviklings tjeneste" (Tian, 1995: 9). Mere akademiske analyser fandt det karakteristisk for post-kold krigsperiodens internationale forbindelser, at skellet mellem indre og ydre beslutninger udviskes (Song Yimin, 1993: 1-8).

Udenrigspolitikken har således en række konkrete opgaver i forhold til den moderniseringspolitik, der startede december 1978. Den skal bidrage til at åbne egne og fremmede markeder, til at mobilisere udenlandske investeringsmidler, til at fremme teknologioverførsel og til at maksimere Kinas adgang til lån og bistandsmidler. Samtidig skal den muliggøre besparelser på forsvarsbudgettet ved at dæmpe konfliktniveauet i omgivelserne. Generelt fordres der pragmatisk stillingtagen fra sag til sag og et principmæssigt minimumsprogram, der reelt udelader internationalisme og kun står fast i territorie- og suverænitetsspørgsmål (Diplomacy, 1990: 414). Mange af disse spørgsmål ligger selvsagt i Asien-Stillehavsområdet.

Orienteringen mod Asien-Stillehavsområdet

Asien-Stillehavsområdet (herefter Aspac) er ikke noget entydigt begreb. Med udgangspunkt i Kina omfatter det nabostaterne, 17-20 i alt, og her udskiller Rusland og Japan (og på langt sigt Indien) sig fra resten. Dernæst omfatter det de lande i ASEAN (Association of South-East Asian Nations), der ikke er direkte nabostater - kun med søgrænser - nemlig Malaysia, Brunei, Singapore, Filippinerne og Indonesien. Udvides begrebet videre, kan det omfatte medlemmer af APEC (Asia-Pacific Economic Community), men her bliver det lidt problematisk at skulle inddrage Nord- og Sydamerika, mens Australien og New Zealand udgør grænsetilfælde. Man kunne også overveje om der er andre relevante aktørtyper end stater, nemlig de suverænitetetsfri (Rosenau, 1994: 539) som APEC, ASEAN, transnationale selskaber, mv.

Under alle omstændigheder antager orienteringen mod Asien forskellige former. For det første er der vægten på gode relationer til nabostater, dvs. en omfattende indsats - i mange bilaterale forbindelser - for bilæggelse af konfliktstof som territorialspørgsmål, økonomiske konflikter, etniske problemer. Denne bestræbelse prægede også perioden 1955-1957 og ophørte ikke helt førend 1964 - i øvrigt næsten sammenfaldende med Deng Xiaopings periode som generalsekretær (Diplomacy, 1990; Keith, 1989). For det andet er der styrkelsen af udenrigsøkonomiske forbindelser over grænsen til nabostater og i regionen som helhed. Denne økonomiske integration har ikke noget historisk fortilfælde, den har som sin forudsætning den åbne økonomiske politik fra begyndelsen af 1980'erne (Lardy, 1994). For det tredje kan orienteringen mod Asien også siges at præge Kinas militær- og sikkerhedspolitik (Beauregard, 1986). Der opfattes en regional sikkerhedszone, hvor risikoen for lokale konflikter må imødegås med en evne til hurtig, højteknologisk, "begrænset krig" - som strategen Sunzi opfandt for 2500 år siden (Cossa, 1994; Kim, 1994). For det fjerde er der i 1990'erne en forøget vilje til at deltage i forsøg på organisering af Asien-Stillehavsområdet, det være sig i APEC-regi eller i ASEANs

post-ministerielle konsultationer og dets Asian Regional Forum oprettet i Singapore 1993 med særligt sigte på opbygning af regionale eller subregionale sikkerhedsfællesskaber (Zhang, 1995: 4). For det femte kan man hævde, at Kina i sin udviklingspolitik har orienteret sig mod de succesrige Aspac-landes eksempel, det gælder især Japan, Taiwan, Sydkorea og Singapore (Overholt, 1993: 321).

Tilsammen kan man vælge at kalde alt dette en ny kinesisk regional strategi, som har erstattet optagetheden af global strategi. Det er den første selvstændige politik over for regionen, og den har været meget vellykket, for så vidt som Kinas økonomiske integration i regionen er steget særdeles kraftigt, mens den politiske indsats betyder, at det i regionen i øjeblikket kun er Hong Kong, der udgør et diplomatisk problem, og det er primært i forhold til Storbritannien. Kinas fremtrængen i alle dele af regionen er fredelig, økonomisk baseret og uden tvang - landene er for det meste ivrigere end Kina. Den meget positive respons fra aktørerne i regionen har utvivlsomt styrket den regionale strategi. Malaysias toneangivende Mahathir udtrykte det således, "Det er på høje tid, vi holder op med at se Kina gennem trusselsbriller og ser det som den enorme chance, det udgør. At se det som en trussel og bygge vor sikkerhedsordning på den præmis ville ikke blot være forkert, men også farligt" (Malaysia 1995: 32).

På det sikkerhedspolitiske område er der dog en vagtsomhed over for kinesisk militær modernisering og selektiv militær bistand - en gryende hegemonifrygt - men i øvrigt er den stadig mere fredelige region selv præget af stigende militæruddgifter, samt for manges vedkommende, en stiltiende accept af, at Kina på grund af størrelse og økonomisk fremgang må blive en dominerende faktor i verdensdelen. Det har naturligvis bidraget til dette, at Kina snarest muligt efter moderniseringspolitikens påbegyndelse i december 1978 indstillede enhver ideologisk baseret støtte til revolutionære bevægelser i Aspac. Der blev ligefrem fremsat en undskyldning for den hidtidige politik i 1990 (Overholt, 1993: 323).

Påstanden om en orientering mod Aspac siden 1982 - og særlig intensiveret i 1990'erne - kan dokumenteres dels ved at se på almene kinesiske erklæringer, for eksempel at "a major component part of China's foreign policy is based on developing friendly relations with neighbouring nations" (Qian, 1992a) eller "China needs an international environment of lasting peace, especially in its surrounding areas, which is indispensable for its modernization drive" (Yang, 1992) samt på udtalelser i bilateral sammenhæng, dels ved at analysere adfærd som grænseftaler, besøgs politik, diplomatiske anerkendelser, normalisering, militært samarbejde, bistand (for eksempel til Sovjet), mægling, afstemningsadfærd i FN og andet multilateralt diplomati, handelstraktater og almen forhandlingsvilje (Liu og Yang, 1992: 3).

Politikken har ført til de bedste venskabs- og samarbejdsrelationer med andre asiatiske lande siden 1949. Man kan naturligvis altid spørge, hvor meget den regionale strategi handler om regionen, og hvor meget om Kinas globale positionering på længere sigt.

Hvordan kan den regionale strategi forklares?

Forklaringerne på den konstaterede prioritering af Asien-Stillehavsområdet i kinesisk udenrigspolitik kan organiseres på forskellige analyseniveauer, og i det følgende vil en række faktorer blive belyst på denne måde. Der er valgt tre niveauer, nemlig det internationale system, det regionale system og regeringsniveauet (Singer, 1961: 77-92).

Forklaringer på det internationale systems niveau

Hvordan har ændringer i systemets struktur, herunder polaritets- og magtbalanceforhold, indvirket på Kinas optagethed af Asien-Stillehavsområdet? Fire fænomener har spillet ind: For det første forskellige systemomfattende tendenser og processer, for det andet den strategiske trekants forsvinden i begyndelsen af 1980'erne, for det tredje Japans forventede "opstigning" i en ny tripolær magtstruktur og endelig for det fjerde den stigende betydning af nationalstatsfællesskaber og dermed af multilateralt diplomati. Systemændringerne er i sig selv ikke upåvirkede af Kinas adfærd, og dets overgang til modernisering, og demilitarisering har for eksempel medvirket til at svække bipolariteten i systemet og øge globaliseringen.

De vigtigste systemomfattende processer har været skiftet fra et bipolært system til multipolaritet eller pluralisering af strukturen, globaliseringen og den parallelt løbende integration og fragmentering i systemet samt et skift i opfattelsen af styrkemål. Disse tendenser udfolder sig i en situation, der fremtræder som en turbulent systemisk overgangsperiode, hvor den markante hastighed i ændringerne er en selvstændig faktor. Det transitionsprægede skærpes af, at hver af de fem vigtigste aktører i systemet er i færd med vanskelige og langvarige strukturelle omlægninger: Europa med sin integrationsproces og forgæves konfliktløsningsforsøg, Kina og Rusland under forvandlingen til markedsøkonomier, Japan og USA, der er tvunget til at løse interne og indbyrdes strukturelle skævheder.

Den mest fundamentale og iøjnefaldende ændring i det internationale systems struktur er skiftet fra bi- til multipolaritet. Nogle analytikere placerer det så tidligt som midt i 1970'erne, hvor Japan, Kina og de vesteuropæiske NATO-stater begynder at opløse det stramt bipolære præg, mens kinesiske forskere ser 1991 som det skarpe hjørne, skønt Kina i så fald tog godt ti års forskud på denne ændring (Tow, 1994: 116; Wang 1991: 4; Zhang 1981). Bevægelsen væk fra bipolaritet har været undervejs længe, og mens det unipolære øjeblik nu opløses, søger Kina størst mulig indflydelse på den kommende multipolære struktur (Excerpts, 1991). Det har skærpet landets interesse for regional politik, hvor både muligheder og risici er øgede. Mulighederne er der som følge af den afspænding, som trods alt fulgte også i Østasien - selv om Den Kolde Krigs afslutning ikke havde samme store geopolitiske virkninger som i Europa, er det strategiske miljø nu ændret. Risici, fordi antallet af lokale og regionale etno-nationale konflikter er forøget og dermed faren for, at de - med eller uden hensigt - breder sig ind over Kinas grænser. Endelig lå der et vist

pres i retning af regionen, så det længe så ud til, at USAs præsident Bush ville kunne få en uformel sikkerhedskoalition i stand med de vigtigste kapitalistiske magtcentre i Europa og Japan.

Globaliseringen, forstået som øget interdependens mellem nationale økonomier samt udviklingen hen imod et globalt økonomisk system betyder globale konkurrenceforhold og firmaer, en global opdeling af produktionsprocesser samt store krav til forskning og teknologi-udvikling (Simon, 1991: 14). Kinas politik og kapacitet bestemmer, om det kan blive en strategisk medspiller i den globale konkurrences spil. Dets grundlæggende strategi har været at udvide eksporten til USA og Europa for at financiere teknologi-erhvervelse og kunne indgå som partner i alliancer med multinationale selskaber. En forudsætning for denne eksport har været den fordel, som Kina i 1980'erne drog af de nyligt industrialiserede landes behov for strukturelle justeringer: Singapore, Hong Kong, Taiwan og Korea flyttede de eksportorienterede og arbejdsintensive industrier til kystprovinser i Kina. Der er fortsat store områder af Kina, der ville gavnes udviklingsmæssigt af investeringer fra næste bølge af industrialiserende lande, som alle befinder sig i Asien-Stillehavsområdet. I kystområderne er der allerede skabt forudsætninger for, at Kina inddrages i multinationale selskabers investerings- og lokaliseringstrategier også for teknologi-intensive, "human capital"-krævende industrier (Hermann-Pillath, 1994: 374). Globaliseringen kan således støttes af regionen, og når interdependens synes uomgængelig, fortrækker Kina af mange grunde regionen fremfor Vesten. Ad denne vej kan Kina måske undgå marginalisering i den igangværende modsætningsfyldte samtidige udvikling af *integration og fragmentering* i det internationale system.

Et udbredt skift i opfattelsen af *styrkemål* har ført til ændringer på den globale dagsorden (Guo, 1990: 523). Med afslutningen af Den Kolde Krig er økonomiske, samfundsmæssige og miljømæssige sagområder rykket op, og sikkerhed betragtes nu alment som et bredere begreb, der skal ses i såvel økonomisk som militært regi. Videnskab og teknologi snarere end territorium og militære nyanskaffelser opfattes som nøglen til magt. Det skærper Kinas behov for modernisering og har ført til en opfattelse af, at det fremover vil være styrkeprøver mellem flere økonomiske centre, og skift i disses relative styrke, der afgørende vil påvirke verdens-situationen (China, 1994: 1). Når den internationale kappestrid således tydeligt overgår til det økonomiske område, vil det mest sandsynlige alternativ være at lægge mere vægt på den åbne politik på det udenrigsøkonomiske område, en politik, der i praksis har ført til stadig større integration i Asien-Stillehavsområdet. Det betyder dog langt fra, at militær styrke er uaktuelt, men den kan betragtes som den potentielle "guldindløselighed", der gør, at andre former for magt tages for pålydende (Wilson, 1993).

Alle de omtalte systemomfattende processer har ført til optagethed af regionen. Den er yderligere styrket ved bortfaldet af den såkaldte *strategiske trekant* mellem USA, Sovjetunionen og Kina, som var et sæt af forbindelser, hvor hvert lands strategiske interesser og adfærd over for de andre to var afgørende for udformningen af den globale magtstruktur som helhed (Tow, 1994: 122). Hver magt arbejdede på at fremme sin position på bekostning af de andre ved

selektivt samarbejde for at isolere den, der nu sås som hovedmodstanderen. Nogle forskere ser den i anvendelse allerede før Den Kinesiske Folkerepubliks grundlæggelse i 1949; de fleste sætter 1969 som starttidspunktet. Der er nogenlunde enighed om, at den efter lang tids sino-amerikansk samarbejde forfalder omkring 1983-1985, hvor Reagan/Weinberger skiftede til Japan som USAs forsvarshjørneste i Asien, og Gorbatsjovs fremkomst afsvækkede den strategiske kappestrid. Den nye russiske leder var i sig selv hjulpet frem af det pres, Kinas vellykkede økonomiske reformer lagde på Kreml.

Spillet på trekanten var defensivt, en udvej for et svagt og sårbart Kina stillet over for supermagterne uden tilstrækkelige afskrækkelsesmidler. Ved dens ophør mistede Kina et diplomatisk redskab og en strategisk samarbejdsrelation med USA, men oplevede samtidig ikke længere nogen strategisk trussel:

“Due to the collapse of the Soviet superpower, the US no longer feels the need for China’s geostrategic partnership. Instead, Washington has been playing power politics against Beijing whenever the latter does not act, domestically or internationally, according to the American rules of the game. However, the dissipation of the Soviet threat has rendered China no longer interested in its strategic coalition with the US, either. Quite the contrary, Beijing is now concerned with how to prevent Washington from utilising its superpower supremacy to dictate a new world order” (Hua Di, 1994).

Trekanten udgjorde en strategisk struktur, og som citatet antyder, er det centrale for Kina i den nuværende strukturelle opløsning dels at deltage i den interessebetonede kappestrid om en gunstig position i den kommende struktur, dels at modarbejde en opfattet overvejende ideologisk trussel fra USA. Jeg vil senere argumentere for, at det første mål søges nået via den regionale strategi. Det andet mål kræver en nærmere diskussion.

Kina kan forekomme veltilpasset og systemaccepterende. Det fastholder dog sin kritik af et uretfærdigt internationalt system, hvor udviklingslande rammes politisk og økonomisk, og hvor reglerne laves på supermagtsniveau (Huo, 1992: 263). I hvert fald på det retoriske plan opfattes verden stadig som bestående af to samfundssystemer - kapitalisme og socialisme - og grundholdningen er, at kun fredelig sameksistens og fredelig kappestrid vil vise, hvilket system der i længden bedst repræsenterer de fundamentale interesser hos hele verdens befolkning (Ni Liyu, 1991: 2). Især den tiltagende Nord-Syd kløft anvendes i denne argumentation, som også har et legitimeringsaspekt. Landet gik som bekendt i 1989 fra at være alment yndet i Vesten, fordi det gik i spidsen med reformer, til at være et hovedmål for ideologisk baseret fjendtlighed fra især USAs side (Gu og Liu, 1993: 4). Den var desto stærkere, fordi mange amerikanere i månederne før Tiananmen havde troet omsider at se deres eget system genfødes i Kina. Tonen skærpedes efter 1990, og i begge lande har der været ført intense debatter om forholdet (Chen, 1994; Harding, 1994: 58). Med en fremtrædende amerikansk forskers udtryk:

“America’s policy toward the PRC is premised on fostering internal political and economic change in mainland China rather than simply pursuing mutually beneficial bilateral relations. America’s agenda is to change mainland China. This is principally an ideologically motivated agenda that derives both from the superpower status of the United States, its democratic tradition, as well as the continuing century-long effort to transform China in America’s image” (Shambaugh, 1992: 77).

Fra kinesisk side er der en stærk vilje til ikke at lade en international systemkonflikt forstyrre udviklingsplanerne, det er de såkaldte "hårdhuedede internationalister", der præger holdningen, men der er også et afvigende synspunkt, som vil skabe en anti-amerikansk koalition (Xinhua, 1994; Harding, 1992; Jen, 1993: 2). Det er min opfattelse, at internationalisterne fortrinsvis vil modarbejde den amerikanske underminering af det kinesiske system ved at isolere USA i Asien-Stillehavsregionen og arbejde for gradvis at trænge det ud. De kan støtte sig på den amerikanske regerings behov for Kina, for at undgå opbygningen af en Japan-centreret regional gruppering, og de kan paradoksalt nok benytte sig af den svagt aftegnede strategiske trekant, der stadig eksisterer (Rozman, 1995).

Det er netop *Japans kommende rolle* i det internationale system, som yderligere kan medvirke til at forklare Kinas nye regionale strategi.

Også Japan er blevet sat fri af Den Kolde Krigs ophør og vil efter kinesisk opfattelse nu realisere et mål, der blev fastlagt allerede for et årti siden i Yasuhiro Nakasones premierminister-tid: at blive en politisk magt og deltage i stormagts-diplomati. Et politisk ambitiøst Japan antages at mene, at verden er gået fra et bipolar til et tripolært mønster, og at Japans økonomisk baserede placering som en pol giver grundlag for at opnå jævnbyrdig status med USA og de europæiske magter samt indflydelse på de vigtigste internationale spørgsmål. Midlerne er for eksempel en "strategisk alliance" med Tyskland, brugen af FN som en fremskudt position samt anvendelse af Aspac-regionen som redskab og vigtigste scene for dets stormagtsdiplomati og opnåelsen af en central rolle (He Fang, 1993: 39). Udsigten til at konvertere økonomisk formåen til politisk magt er bedre efter Den Kolde Krig, hvor økonomisk konkurrence også efter kinesisk opfattelse har erstattet våbenkapløbet, og hvor USA er marginaliseret i Asien (Jackson, 1995: 11). Kina ser med bekymring på Japans "opstigning", som tilmed ses at indebære "opdyrkelsen af en stormagts-mentalitet via den offentlige opinion, uddannelse ... ændringen af pacifistiske traditioner" samt oprustning og i værste fald magtpolitik, tyrannisering af små og svage nationer samt storstilede militære udvidelser (He Fang, 1993: 44). Dertil kommer, at Japan også "politiserer sine udenrigsøkonomiske forbindelser, lægger vægt på den økonomiske hjælps politiske funktioner og stiller betingelser for sin bistand til andre lande. Desuden prøver Japan at få indflydelse på militærudgifter og våbenhandel i asiatiske lande og udviser derved en form for interventionisme" (He Fang, 1993: 43).

Når Aspac og især Sydøstasien ses som grundlaget for Japans bud på en placering i ledelsen af det internationale system, bliver det vigtigt for Kina at konkurrere om regionen - om så blot for at udsætte en så uønsket udvikling. Man kan ganske vist indvende, at Japans operationelle strategi som følge af lang tids merkantilisme er så snæver, at den slet ikke slår til over for de materielle, teknologiske, etniske og andre udfordringer, der ligger i at skulle lede regionen (Tow, 1994: 153). Eller man kan som Takashi Inoguchi hævde, at Japan primært vil søge indflydelse via multilaterale institutioner (Inoguchi, 1992: 58). Det rokker ikke ved den kinesiske overbevisning om, at Japan vil: "skabe en

verdensorden anført af Japan, USA og Europa. Til den ende må Japan tage Asien som sin magtbase og økonomiske livline i sit forsøg på at blive en politisk magt" (Liu Shan, 1994: 14).

Alt imens Kina modarbejder dette forehavende med sin nye regionale strategi, har man gjort det til en meget grundlæggende politik at udvikle venskabelige samarbejdsrelationer med Japan (Du Gong, 1992). Det ses som en nødvendighed for begge lande, og nogle 1993- og 1994-tal støtter dette: Japan var Kinas største handelspartner, mens Kina var Japans næststørste. Japan var landets største teknologi-leverandør, og japanske virksomheder stod for de største samlede investeringer i Kina. Japan var endelig Kinas største kreditor. Der er dog nye tegn på handelskonflikter og lånebyrde-uenighed (CND, 1995). De første bilaterale sikkerhedssamtaler begyndte i december 1993, og forholdet anses siden 1990 for at være det bedste, man har kendt i århundreder (Tian, 1995). Selv striden om Diaoyutai-øerne, der giver adgang til 21.645 km² kontinental-sokkel med op til 100 mia. tønder olie, har Kina tacklet med et forslag om at se bort fra konflikten og starte fælles udvikling af off-shore potentialet.

Den stigende betydning af regionale organiseringer og nationalstatsfællesskaber i det internationale system - og derved af *multilateralt diplomati* - kan også medvirke til at forklare Kinas prioritering af Aspac.

FN-systemet har haft Kinas særlige interesse, måske fordi man indser nødvendigheden af at bruge FN som en art "balance-stang" til stabilisering af den vanskelige overgang fra bi- til multipolaritet. Det har samtidig været set som et middel til bekæmpelse af "hegemoni og magtpolitik", det udtryk som Zhou Enlai, Kinas premierminister fra 1949 til 1976, brugte om sovjetisk og amerikansk tvangsdiplomati og intervention. Efter Golf-krigen frygtede udenrigsminister Qian Qichen dog direkte, at FN ville opføre sig som en supermagt og intervenere overalt (Qian 1992b: 1). Derfor har Kina lagt vægt på at samle stemmer blandt regionens mange lande - ikke blot omkring de fredsbevarende aktioner, men også i fora, hvor der stemmes om menneskerettigheder, våbenhandel, miljøspørgsmål med mere. I sidste ende ses FN som en chance for at påvirke udformningen af den ny internationale orden (Ke Guang, 1994: 4).

Også i de multilaterale finansielle institutioner som Verdensbanken og Valutafonden begynder de økonomisk stærke lande i Østasien at tælle. Det gælder desto stærkere for Asian Development Bank, som siden 1987 har været en vigtig bistandskilde for Kina. I spørgsmålet om medlemskab af GATT og dets nydannede efterfølger World Trade Organisation behøvede Kina også regionens støtte. Det lykkedes alligevel ikke at blive stiftende medlem, men til gengæld kom Kina fra 1991 med i APEC-samarbejdet, som blandt meget andet muliggør et årligt møde med USAs præsident, oftest på asiatisk "hjemmebane" (Xinhua, 1993: 5). Et andet vigtigt regionalt forum, ministerkonferencerne efter ASEANs topmøder, vandt man indpas i som dialogpartner fra 1991. Udsigten til politisk og økonomisk gevinst har fået den kinesiske ledelse til at overvinde sin modvilje mod de begrænsninger, som deltagelse i internationale organisationer og regimer lægger på autonomi og uafhængighed i udenrigspolitikken. Samtidig har de tættere bånd til lande i Asien, som kan føle sig kultu-

relt, politisk og økonomisk afhængige af Kina, medvirket til at styrke dets position i multilateralt diplomati.

Forklaringer på det regionale systems niveau

En del af forklaringen på Kinas nye regionale strategi skal findes i opfattede ændringer og tilstande i selve Østasien og i videre forstand i Asien-Stillehavsområdet. Fire elementer forekommer centrale: Fastholdelse af det lave konfliktniveau, konkurrence med Japans økonomiske strukturering af området, deltagelse i regionens stærke økonomiske vækst og integration samt udnyttelse af den relativt større samfundsmæssige forståelse, Kina finder hos lande og befolkningsgrupper i Øst- og Sydøstasien.

Arbejdet for "fredelige internationale omgivelser" begynder i Østasien, og her kan Kina få stor indflydelse på *stabilitet og konfliktløsning*. Det vil dog kræve stadig mere opmærksomhed omkring regionens holdninger, tillidsskabende foranstaltninger og opbygningen af en effektiv intra-regional konfliktløsningsmekanisme.

Mens amerikansk og russisk indflydelse daler, udvides Japans og Kinas betydning i området. Dertil kommer, at et "stor-ASEANs" uafhængige rolle og indflydelse giver et nyt regionalt mønster i Sydøstasien, mens Korea-dialogen antyder, at en ny regional struktur er på vej også i Nordøstasien. "Derfor er 1990'erne for hele regionen en overgangsperiode, hvor store ændringer vil indtræffe i magternes balance og 'alignment', hvad der fører frem til en ny regional magtkonfiguration i det 21. århundrede" (Wan Guang, 1993: 60).

Regionen er relativt stabil, alle regimer er økonomisk legitimerede og derfor tilbøjelige til at søge kompromis-løsninger, så destabilisering undgås. Det gælder også Kina, som derfor dels må søge yderligere reduktion af det lave konfliktniveau, dels må forbedre sine muligheder for at håndtere de "hotspots", der stadig forefindes (Munro, 1994).

Det første mål varetages med en række nye midler. For det første ved deltagelse i konfliktløsninger og mægling, som for eksempel i Cambodia-spørgsmålet, over for Nordkorea, i forhandlinger om Spratly-øerne i det Sydkinesiske Hav og om kernevåbenfri zoner i Det Indiske Ocean og på den koreanske halvø. Mange territoriale problemer med nabostater er også bilagt ved forhandling eller udskudt. For det andet har Kinas udenrigsminister været aktiv i regionale nedrustningsdrøftelser med konkrete forslag omkring fredsbevarelse og faren for våbenkapløb (Qian, 1992c: 2). Det kan diskuteres, om den stærke vækst i landenes forsvarsbudgetter udgør et våbenkapløb - økonomisk vækst har jo givet flere penge, mange lande omstrukturerer desuden forsvaret fra oprørsbekæmpelse til høj-teknologisk flåde-kapacitet for at håndhæve de nye 200 sømile eksklusiv-zoner og økonomisk betydningsfulde søtransportruter, mange skal efter Den Kolde Krig klare sig selv, og samtidig er der udsalg fra amerikanske, russiske og europæiske overskudslagre (Ball, 1994: 93). Hvad der ikke kan diskuteres er, at de foretrukne moderniseringsområder; jagere, overfladeskibe, u-både, anti-skibsmissiler, elektronisk krigsførelse og kommunikation samt rapid deployment-styrker, rummer et offensivt element, som i forbindelse med

post-koldkrigstidens øgede sandsynlighed for regional konflikt må tages ganske alvorligt. Derfor er det tredje element i Kinas nye optagethed af regional stabilitet en stærk interesse i regionalt økonomisk samarbejde samt deltagelse i en regional sikkerhedsdialog. Fornylelsen kan tidsfæstes til 1991, hvor Qian Qichen for første gang deltog i den økonomiske samarbejdsorganisation APEC samt i det udvidede udenrigsministermøde efter ASEANs møde, hvor man især drøfter regionale og sub-regionale sikkerhedsspørgsmål (Hu, 1993: 56).

Det andet mål - håndteringen af eventuelle kriser i tilbageværende brændpunkter - varetages med en ny militær strategi og nye moderniseringsplaner for forsvaret. Med den voksende fare for regionale krige er trusselperceptionen ændret, så det nu er naboerne, der er den vigtigste sikkerhedspolitiske faktor, mens sikkerhed opfattes meget bredere end hidtil. Den nye militære strategi er rettet mod lokal krig, typisk pludseligt udbrudte episoder i Kinas periferi, som skal styres og holdes kortvarige, så de ikke eskalerer. Her er folkekrig ganske uegnet. I praksis har forsvarsmoderniseringen siden 1986 især gavnet flåde og luftvåben med henblik på inden udgangen af 1990'erne at få fuld kontrol over Det Gule Hav, Det Øst- og Sydkinesiske Hav samt indsejlingerne til dem. Først derefter kommer udvikling af en ocean-gående flåde (Hu, 1993: 59).

Traditionelt har Kina foretrukket afskrækkelse fremfor magtanvendelse, dog med sporadiske styrkedemonstrationer for at fastslå troværdigheden, og den økonomiske afhængighed af regionen vil bestyrke dette træk. Der er dog tre mulige brændpunkter, hvor magtanvendelse kan tænkes, alle opfattes som spørgsmål om territorial integritet: Spratly-øerne i Syd-Kina havet, Taiwanstrædet i tilfælde af en løsrivelse og de centralasiatiske grænser i tilfælde af etnisk separatisme-komplikationer. De er ikke aktuelle i øjeblikket, og en nyetableret demilitariseret zone på 100 kilometer til begge sider af den lange kinesisk-russiske grænse giver en effektiv stødpude her.

Arbejdet for konfliktreduktion og konflikthåndtering er modsætningsfyldt, og undertiden henvises der i Sydøstasien til "truslen fra Kina" eller en kommende "Pax Sinica" (Hamzah, 1992: 22). Men også på anden vis kompliceres Kinas politik af forhold, der bekymrer i regionen. Det gælder for det første den kernevåben-modernisering, som ses som nødvendig, hvis fremtidige, især amerikanske, forskningsgennembrud ikke skal ødelægge Kinas gengældelsesevne (Tow, 1994: 148). Man savner desuden en klart defineret kinesisk nedrustningspolitik såvel globalt som i forhold til regionale våbenkontrolregimer. For det andet kompliceres den regionale sikkerhed jo af de kinesiske genforeningskrav og irredentismen i Syd-Kina havet samt af det indbyrdes forhold mellem regionens stormagter Kina, Indien og Japan. Kina opfatter Indien som ekspansivt og har klare grænser for, hvor meget subregional hegemoni-optræden man vil acceptere fra dets side, før man korrigerer styrkeforholdene ved for eksempel at støtte Pakistans kernevåbenprogram. Den tredje store magt i området, Japan, udgør, som vi skal se i det følgende, ikke så meget en militær som en økonomisk udfordring for Kina.

Skiftet fra strategisk trekant til multipolaritet har for Japan medført et behov for at konsolidere sin "egen" region i Øst- og Sydøstasien uden at sigte på at

lukke den. Problemerne i det multilaterale handelssystem og fremkomsten af regionale integrationsforsøg som den nordamerikanske frihandelsaftale og EFs Indre Marked peger for Japan i retning af den sikkerhed, der kan fås i en regional ramme. Siden 1991 har Japan også søgt en større politisk rolle i regionen, og Kina må betragte det som ansatsen til etablering af en de facto indflydelsessfære, der på længere sigt kan omsættes til de ovenfor omtalte globale mål.

Japans umiddelbare mål synes at være en integreret Øst-Sydøstasiatisk økonomi, der giver mulighed for at udnytte de skiftende arbejdskraftpriser, forbrugsmønstre, regelsæt og placeringsmæssige fordele i vareproduktion. Det er en regional integration, der er styret af de store japanske selskabers behov for omkostningsreduktion og markedsandele (Bello og Blantz, 1992; Tokunaga, 1992).

Støtten til regionen er på én gang et bidrag til dens udvikling og et forsøg på at nå en "blød institutionalisering" af et åbent og løst opbygget regionalt økonomisk regime. Den omfatter bistand, investering, handel, teknologi osv. Er det en asiatisering af japansk økonomi eller en japanisering af Asiens økonomi? Regeringens mest effektive diplomatiske redskab, oversøisk udviklingsbistand, anvendes for 60 pct. vedkommende på Asien. Ved at skabe eller uddybe teknologi-afhængighed opnår Japan både at binde regionen til sig og at udvikle den. Nogle dele bliver centre for modificering og udvikling af teknologien, andre forbliver blot importører og operatører af teknologi, der er udviklet andetsteds.

De store japanske handelshuse - sogo shosha'erne - er stærkt engagerede i regionens udenrigshandel, og allerede ved udgangen af 1992 modtog Asien 41 pct. af Japans samlede eksport mod 30 pct., der gik til Nordamerika. Finansielt set er der også ved at ske en regionalisering under japansk dominans. Det er ikke en lukket "Yen-blok" som i 1930'erne, men snarere udviklingen af et betalingssystem baseret på Yen, svarende til det europæiske baseret på Bank of International Settlements i Basel. Årsagen er de store private og offentlige kapitalstrømme fra Japan, og resultatet vil blive en gradvis indførsel af Yen som internationalt betalingsmiddel på linje med dollar (Helleiner, 1992: 443).

Kan det lade sig gøre for Japan at forene "blød institutionalisering" af Asien med andre mål omkring multilateral sikkerhed, frihandelens bevarelse og udvikling af Syd-landene samt løsning af globale problemer? I praksis synes udgangspunktet for alle politik-elementer at blive Øst- og Sydøstasien. Det er her, man er begyndt at søge en større politisk rolle, dels fordi områdets stabilitet er af stor økonomisk og sikkerhedspolitisk betydning for Japan, dels fordi det giver træning, før man tager hul på en fremtidig større rolle i verdenspolitikken.

Denne udvikling har dels medført, at Kina må konkurrere med Japan om at vinde de enkelte lande, dels styrket Kinas forsæt om en langsigtet flådeopbygning. Skønt Japan er mest afhængig af sø-kommunikationslinjer, vil Kina ikke kunne overlade det vestlige Stillehav til japansk dominans. Japanerne indser samtidig, at uden Kina kan den fortsatte vækst i regionen ikke hænge sammen, og netop væksten kan måske minde de to naturlige rivaler om, at de også har et fælles ansvar for regionen efter USAs farvel.

Regionens fænomenale økonomiske vækst og stærke økonomiske integration gør den helt central for Kinas moderniseringsmålsætning og dermed også for udenrigspolitikken. Væksten i bruttonationalproduktet har de sidste 15 år gennemsnitligt været over otte pct., mens integrationen afspejles i for eksempel 25 pct. vækst i den indbyrdes handel blot for NIC og ASEAN landene i årene 1980-1990 (23 pct. alene i 1991!). Selv Kina anslås at have investeret op til 20 mia. \$ i Hong Kong (Shambaugh, 1993: 656). Disse udviklinger sporer på mindst tre måder kinesisk udenrigspolitisk interesse ind i regionen.

For det første er grænsehandlen vokset meget stærkt og har dermed accentueret betydningen af gode samarbejdsrelationer med nabolande. Det gælder også i forhold til de nye centralasiatiske lande samt Rusland og Mongoliet, hvor Kina ligefrem synes at kunne indtage en central brobygger-rolle til det øvrige Østasien. 60 pct. af Kinas samlede eksport/importvolumen går nu til nabolande. For det andet dannes der stadig nye "vækst-trekanter" på tværs af landegrænser (Chia og Lee, 1993). De udnytter komplementariteten i ressourcer, teknologi og arbejdskraft- og kapitalpriser, men kræver også øget og sofistikeret diplomatisk aktivitet (Ohmae, 1993: 78).

For det tredje tegner der sig via den del af integrationen, der omfatter Kina, Hongkong, Macao, Taiwan og evt. Singapore samt "huaqiao", de oversøiske kinesere, et naturligt økonomisk territorium, som for nogle forskere udgør verdens næste supermagt "Greater China", "... dets samlede GDP vil overstige EU og USAs; det vil være verdens førende handelsnation med de største valutaeserver; det vil være en kilde til high-tech, videnskabelige og medicinske fremskridt; det vil være verdens største forbruger; det vil rumme det største militære apparat i verden; ..." (Shambaugh, 1993: 653).

Det er et uformelt fænomen, der mangler institutionalisering, og regeringerne fastholder separate nationale identiteter. Men de processer, der udfolder sig, er vigtige at følge, og ud over de store økonomiske fordele, der har ført til tale om frihandelsområde og fællesmarked, har de involverede regeringer hver deres gode politiske grunde til at fremme og lede såvel handelsforbindelser som investeringsstrømme. Der sammensvejses gradvist et transnationalt kinesisk samfund, mens der endnu mangler politisk vilje til den forbundsstat, som også er en mulighed. Også ikke-kinesiske dele involveres, så der tegner sig et netværk med mange centre: "et sæt af mindre økonomiske cirkler, med integreret forbindelse til større økonomiske regioner, som det fremdukkende APEC, snarere end udelukkende fokuseret på intern interaktion" (Harding, 1993: 672).

Fremkomsten af dette "Større Kina" stiller store krav til diplomati, det udgør ikke blot en langsigtet økonomisk og militær udfordring til Vesten, men allerede nu kan den resulterende eksport-maskine og det store dræn på tilgængelig kapital virke skræmmende i regionen. Det opvejes til dels af, at Kinas voksende middelklasse (40-50 mio.) giver landet en tiltagende rolle som afsætningsmarked for hele Østasien.

Et middel til styring af de tre omtalte tendenser har været aktiv fremme af regionale økonomiske organisationer som APEC, hvad der i sig selv skærper

kravene til bilateralt diplomati i Asien-Stillehavsområdet. Blandt målene med multilateralt regionalt og subregionalt økonomisk samarbejde er utvivlsomt at få lavet partielle eller universelle handelsaftaler i regionen (Zhang, 1995: 5).

En sidste, men ikke uvæsentlig grund til, at Kina stadig mere har vendt sig mod regionen, er den langt større samfundsmæssige forståelse, man finder der. Allerede den åbne dørs politik fra 1979 var i praksis en åbning for de dynamiske oversøiske kinesere placeret i det traditionelle kinesiske kulturområde (Wang, 1993). De var loyale, ville gerne styrke Kina økonomisk over for Japan, og de ville ikke true Kina hverken på autonomi eller kultur.

Autoritære politiske forhold finder generelt større forståelse i konfucianske kulturer, og den omfattende vestlige sanktionspolitik efter anvendelsen af militær mod Beijings borgere i juni 1989 førte Kina direkte i armene på de omgivende lande, som dels ikke fordømte, dels meget hurtigt ophævede de halvhjertede sanktioner (Liu Luyan, 1991: 1; Zakaria 1994: 122). Senere har Kina været i stand til at mobilisere hele regionen for sin egen opfattelse af, at økonomiske og sociale menneskerettigheder er vigtigere end de især af USA fremførte individ-rettigheder. Det fremgik blandt andet af Bangkok-erklæringen i 1993.

Den ofte konstaterede kinesiske overfølsomhed over for indblanding har siden 1989 været aktiveret næsten konstant fra amerikansk side: De årligt tilbagevendende ydmygende heringelser for at opnå den handelsmæssigt mest-begunstigede-nation status, som kun ganske få lande i verden måtte undvære, stadig handelsfriktion, stadig kritik af våbensalg fra verdens største våbensælger, udelukkelse fra GATT's efterfølger World Trade Organisation og truslen om handelskrig på grund af piratkopiering, som Japan og Taiwan indtil for få år siden drev ustraffet. Kontrasten til det øvrige Asien-Stillehavsområde er stor: Her er ingen missioneren, ingen kulturel trusel, men tværtimod lande, som accepterer, at Kina har en stor rolle at spille, regionale aktører der unægteligt har større incitament til forståelse med Kina end fjerne magter som EU og USA (Oksenberg, 1991: 10). Det er samtidig lande, hvis gode vilje er vigtig for Kina, så de ikke udnytter den globale tendens til etnisk opbrud til at stimulere eventuelle fremtidige separatistiske tendenser hos de syv pct. af Kinas befolkning, som udgøres af nationale mindretal.

Forklaringer på nationalt niveau

Den nye interesse for regionen starter i anden halvdel af 1980'erne, den har som forudsætning den uafhængige udenrigspolitik efter 1982 (Østergaard, 1983: 245) og svarer godt til generalsekretær Zhao Ziyangs udviklingsstrategiske præference for en særlig begunstiget udvikling af kystprovinserne (Fewsmith, 1994: 214). Denne byggede blandt andet på en ikke helt urealistisk teori om "den store internationale cyklus", der ville betinge stigende investeringer fra Japan og NIC-landene. Tænketanke gav en stadig mere præcis perception og var i 1980'erne begyndt at få indflydelse på formulering af politikken. Helt indtil reaktionerne på Tiananmen havde man dog regnet med handel, teknologi og investering fra OECD-landene. Da dette standsede, greb

man indtil 1991 ud efter tredje-verden landene, men opdagede hurtigt, at disse lande nok kunne give den tiltrængte politiske støtte, men dels havde de ikke noget at tilbyde moderniseringen, dels havde Kina simpelthen ikke råd til at være leder af Den tredje Verden (Ke Guang, 1994: 8). Regeringens og partiets afhængighed af en økonomisk legitimering overfor befolkningen var blevet skærpet efter Tiananmen, sammenbruddet i Østeuropa og Sovjet understregede det blot yderligere.

Fra midten af 1991 vælger Kina for alvor nabolandene, en politik der konsolideres yderligere for det første af genoptagelsen af hastig reform og høje vækstrater fra april 1992, for det andet af forståelsen af sammenhængen mellem stabile omgivelser, indre sikkerhed og økonomisk udvikling, for det tredje af den hurtige økonomiske integration, som finder sted specielt med Hong Kong og Taiwan. Dertil kommer især tre nationale forhold: den tiltagende repræsentation af kystprovinser i centrale organer, udviklingen i naboprovinser til Centralasien samt nogle fænomener på det samfundsmæssige plan.

En udbredt opdeling af Kina skelner mellem de sydlige kystregioner med Guangdong, Fujian og Shanghai og dens tilstødende provinser, den nordlige kystregion, som er tæt forbundet med planøkonomiens gamle kerneområde i Nordkina og Manchuriet, samt det indre af Kina mod Vest og Sydvest (Naughton, 1994: 57).

Syd-regionen har forbindelserne til oversøiske kinesere i Sydøstasien og var først til at udnytte den nye åbne udenrigsøkonomiske politik efter 1978. Lige siden har der været en stadig forfremmelse af provinsledere, især fra Shanghai og omegn, til de afgørende partiorganer: Centralkomiteen, Politburoet og dets Stående Udvalg samt til lederposter. Syv af 20 politburo-medlemmer kommer fra Shanghai og flere fra naboprovinser. Såvel generalsekretær Jiang Zemin som vice-premierminister Zhu Rongji ledede tidligere Shanghai og må formodes at være orienteret mod det omgivende Østasien.

Udviklingen står dog ikke ligefrem stille i Vest- og Sydvestkina. Yunnan-provinsen, som grænser til Burma og Thailand, samt Xinjiang, der grænser op til de nye centralasiatiske stater, har fået boom-økonomier via økonomiske forbindelser med nabostaterne (Munro, 1994: 585). Væksten i deres realindkomst er blandt de højeste i Kina, og mens infrastrukturen udbygges med veje, jernbaner og optiske fiberkabler til Tyrkiet, Den Persiske Golf og Europa, er der allerede skabt en del interdependens på basis af økonomisk komplementaritet. Kina leverer for eksempel halvdelen af Kazakhstans forbrugsgoder, imod råvareleverancer (Chang, 1994). Kina har nu større indflydelse i Syd-Sydøst- og Centralasien end siden midten af det 18. århundrede, og den økonomiske aktivitet i Yunnan og Xinjiang trækker entreprenante eller/og kapitalstærke folk til fra hele det øvrige land (Walsh, 1993: 280). Udviklingen kræver diplomati i forhold til Rusland, men er velset, fordi den kan medvirke til at sprede fordelene ved den åbne dørs politik mere jævnt, end det skete i 1980'erne. Der er stadig underprivilegerede provinser, men under alle omstændigheder er der nu to af Kinas tre regioner, som er stærkt interesserede i gode forbindelser til nabolandene.

De samfundsmæssige fænomener, der kan medvirke til at forklare "det gode naboskabs politik", er flere. For det første betød reformerne, at det stavnsbånd, kaldet hukou, som indtil da havde fastholdt landboer på landet og knyttet byboere til deres by, ikke kunne håndhæves mere. Befolkningen blev geografisk mobil og en stor såkaldt "flydende befolkning" søgte mod økonomisk interessante lokaliteter. Mange af disse 120-160 mio. søgte til aktive grænseprovinser og ofte over grænsen ind i de tilstødende lande som for eksempel Burma eller de østsibiriske provinser af Rusland (Lintner, 1994: 26). De giver en beskyttelsespolitisk problematik for regeringen. For det andet fornys her et gammelt fænomen, nemlig århundreders udvandring af kinesere til lande i regionen. Derved føjes nye familiebånd til de allerede eksisterende mellem de økonomisk stærke udvandrere og de nu potentielt økonomisk succesrige dele af familien, der blev i Kina. Disse bånd udnyttes omhyggeligt og forklarer en del af den hastighed, hvormed Kina er integreret i Østasiens økonomi.

Konklusion

Kinas mål har i 10-15 år været at få fred til udvikling, samt at få teknologi og kapital til moderniseringen. Sekundære mål har været genforening samt bekæmpelse af hegemonisk opførsel. I denne artikel har jeg søgt at vise, hvordan man kan forklare, at en regions-orienteret strategi er blevet det foretrukne middel til forfølgelse af disse mål. Forklaringen har centreret sig om en håndfuld determinanter på hver af tre analyseniveauer: det internationale system, regionen, samt det nationale system. Analysen kunne også have inddraget individ-planen, og fundet relevante erfaringer, perceptioner og præferencer hos Deng Xiaoping. En egentlig vægtning af determinanterne er svær, fordi deres betydning skifter over tid, men især overgangen til systemisk multipolaritet samt regionens placering som verdens vigtigste vækstområde har vejet tungt.

En vigtig begrænsning på "naboskabs-strategien" er, at Asien ikke fuldtud kan tilfredsstille behovet for teknologi og afsætningsmarkeder. Her forbliver en rolle for USA og Europa. De vigtigste problemer for politikens videreførelse er dels usikkerheden om den indenrigspolitiske udvikling i Rusland, med hvem man stadig har 4000 km grænse at passe. Dels er det balancegangen mellem en globalt betinget, og militært frempresset, langsigtet styrkmodernisering i Kina og et tillidsfuldt samarbejds-klima med de mange mindre naboer og de to større lande, Indien og Japan. Disse to, samt USA, skal Kina i fremtiden tackle i global økonomisk konkurrence, og er vejen end i disse år gået fra global strategi til godt naboskab, er det givetvis meningen, at den senere skal bringe Kina til en førende position i global økonomi og politik.

Litteratur

Ball, Desmond (1994). "Arms and Affluence. Military Acquisitions in the Asia-Pacific Region," *International Security*, årg. 18, nr. 3, pp. 78-112.

De samfundsmæssige fænomener, der kan medvirke til at forklare "det gode naboskabs politik", er flere. For det første betød reformerne, at det stavnsbånd, kaldet hukou, som indtil da havde fastholdt landboer på landet og knyttet byboere til deres by, ikke kunne håndhæves mere. Befolkningen blev geografisk mobil og en stor såkaldt "flydende befolkning" søgte mod økonomisk interessante lokaliteter. Mange af disse 120-160 mio. søgte til aktive grænseprovinser og ofte over grænsen ind i de tilstødende lande som for eksempel Burma eller de østsibiriske provinser af Rusland (Lintner, 1994: 26). De giver en beskyttelsespolitisk problematik for regeringen. For det andet fornys her et gammelt fænomen, nemlig århundreders udvandring af kinesere til lande i regionen. Derved føjes nye familiebånd til de allerede eksisterende mellem de økonomisk stærke udvandrere og de nu potentielt økonomisk succesrige dele af familien, der blev i Kina. Disse bånd udnyttes omhyggeligt og forklarer en del af den hastighed, hvormed Kina er integreret i Østasiens økonomi.

Konklusion

Kinas mål har i 10-15 år været at få fred til udvikling, samt at få teknologi og kapital til moderniseringen. Sekundære mål har været genforening samt bekæmpelse af hegemonisk opførsel. I denne artikel har jeg søgt at vise, hvordan man kan forklare, at en regions-orienteret strategi er blevet det foretrukne middel til forfølgelse af disse mål. Forklaringen har centreret sig om en håndfuld determinanter på hver af tre analyseniveauer: det internationale system, regionen, samt det nationale system. Analysen kunne også have inddraget individ-planen, og fundet relevante erfaringer, perceptioner og præferencer hos Deng Xiaoping. En egentlig vægtning af determinanterne er svær, fordi deres betydning skifter over tid, men især overgangen til systemisk multipolaritet samt regionens placering som verdens vigtigste vækstområde har vejet tungt.

En vigtig begrænsning på "naboskabs-strategien" er, at Asien ikke fuldtud kan tilfredsstille behovet for teknologi og afsætningsmarkeder. Her forbliver en rolle for USA og Europa. De vigtigste problemer for politikens videreførelse er dels usikkerheden om den indenrigspolitiske udvikling i Rusland, med hvem man stadig har 4000 km grænse at passe. Dels er det balancegangen mellem en globalt betinget, og militært frempresset, langsigtet styrkmodernisering i Kina og et tillidsfuldt samarbejds-klima med de mange mindre naboer og de to større lande, Indien og Japan. Disse to, samt USA, skal Kina i fremtiden tackle i global økonomisk konkurrence, og er vejen end i disse år gået fra global strategi til godt naboskab, er det givetvis meningen, at den senere skal bringe Kina til en førende position i global økonomi og politik.

Litteratur

Ball, Desmond (1994). "Arms and Affluence. Military Acquisitions in the Asia-Pacific Region," *International Security*, årg. 18, nr. 3, pp. 78-112.

- Beauregard, Philippe de et al. (1986). *La politique asiatique de la Chine*, Paris: Fondation pour les Etudes de Defense Nationale.
- Bello, Walden og Eric Blantz (1992). "Perils and Possibilities: Carving out an Alternative Order in the Pacific", *Alternatives*, årg. 17, nr. 1, pp. 1-22.
- Chang, Qing (1994). "Brief Analysis on China's Relations with the Five Central Asian Nations", *Foreign Affairs Journal*, nr. 33, pp. 32-39.
- Chen, Shao-pin (1994). "Military Leaders Pursuing Hard anti-US Stance", *Summary of World Broadcasts*, Far East, den 13. maj, p. 16.
- Chia, Yue Siow og Lee Tsao Yuan (1993). "Subregional Economic Zones: A New Motive Force in Asia-Pacific Development", pp. 225-272 i Fred Bergsten og Marcus Noland (eds.), *Pacific Dynamism and the International Economic System*, Washington D.C.: Institute for International Economics.
- China International Studies Center (1994). "Review of International Situation in 1993 and Future Prospects", i *Renmin Ribao*, den 17.12., p. 7, i *FBIS* den 7.1., p. 1-3.
- CND (1995). "Beijing Warns Tokyo on Trade Ties", *China News Digest*, 25. januar 1995.
- Cossa, Ralph A. (1994). "The PRC's National Security Objectives in the Post-Cold War Era and the Role of the PLA", *Issues and Studies*, årg. 30, nr. 9, pp. 1-28.
- Deng, Xiaoping (1994). "China's Foreign Policy", *Beijing Review*, nr. 52, pp. 7-8.
- Diplomacy (1990). *Diplomacy of Contemporary China*, Hong Kong: New Horizon Press.
- Du, Gong (1992). "Earnestly Work for the Brighter Future of Sino-Japanese Friendly Relations", *Guoji Wenti Yanjiu*, nr. 3, den 13. juli, pp. 1-4, i *FBIS-CHI-92-150*, den 4. august, p. 8.
- Excerpts (1991). *Excerpts of Speeches at World Order Symposium*, in *Shijie Zhishi* nr. 12, Beijing, den 16. juni 2-9, i *FBIS* den 23. juli, pp. 1-9.
- Fewsmith, Joseph (1994). *Dilemmas of Reform in China. Political Conflict and Economic Debate*, New York: M.E. Sharpe.
- Gu, Dexin og Liu Shuning (1993). "Clintons Seven Tactics in Plotting against China", *Renmin Luntan*, nr. 6, den 15. juni, pp. 40-41, i *FBIS*, den 16. juli, pp. 4-6.
- Guo, Changlin (1990). "The New International Environment and East Asia", *Korean Journal of International Studies*, årg. 21, nr. 4, pp. 523-38.
- Hamzah, B.A. (1992). "China's Strategy", *Far Eastern Economic Review*, den 13. august, p. 22.
- Harding, Harry (1992). *A fragile relationship: The United States and China since 1972*, Washington, D.C., Brookings Institution, 1992.
- Harding, Harry (1993). "The Concept of 'Greater China': Themes, Variations, and Reservations", *China Quarterly*, nr. 136, pp. 660-686.
- Harding, Harry (1994). "Asia Policy to the Brink", *Foreign Policy*, nr. 96, pp. 56-75.
- He, Fang (1993). "Japan's Post-Cold war foreign policy strategy", *Foreign Affairs Journal*, nr. 28, pp. 37-45.
- Helleiner, Eric (1992). "Japan and the Global Financial Order", *International Journal*, årg. 47, nr. 2, pp. 420-444.
- Hermann-Pillath, Carsten (1994). "Growth and the Claim to Big-power Status in China", *Aussenpolitik*, årg. 45, nr. 4, pp. 374-382.
- Hu, Weixing (1993). "Beijing's New thinking on Security Strategy", *The Journal of Contemporary China*, nr. 3, pp. 50-65.
- Hua, Di (1994). "China in the 1990s. A Friendly Member of the East Asian Community Confronting the US Superpower", The East Asia Defence Conference, Hawaii 1992.
- Hunt, Michael M. (1984). "Chinese Foreign Relations in Historical Perspective", pp. 1-42 i H. Harding (ed.), *China's Foreign Relations in the 1980s*, New Haven og London: Yale University Press.
- Huo, Hwei-ling (1992). "Patterns of Behavior in China's Foreign Policy. The Gulf Crisis and Beyond", *Asian Survey*, årg. 32, nr. 3.
- Inoguchi, Takashi (1992b). "Japan in Search of a Normal Role", *Adelphi Paper* 275, March, IISS London, pp. 58-68.
- Jackson, Karl. (1995). "How to Rebuild America's Stature in Asia", *Orbis*, årg. 39, nr. 1, pp. 11-18.
- Jen Hui-wen (1993). "Background to China's 'Four Not's' Policy towards the United States", Hsin Pao, den 17.9. p.24, i *FBIS* den 17.9., pp. 1-3.
- Ke Guang (1994). "A General Review of China's Foreign Relations", *Kuang Chiao Ching*, nr. 255, den 16. december, i *FBIS*, den 31. januar 1994, p. 4
- Keith, Ronald C. (1989). *The Diplomacy of Zhou Enlai*, London: Macmillan.
- Kim, Arm-san (1994). "A note on Sunzi's Art of War and Limited War", *The Korean Journal of Defense Analysis*, årg. 4, nr. 2, pp. 245-258.
- Lardy, Nicholas (1994). *China in the World Economy*, Washington D.C., Institute for International Economics.

- Lewis, John Wilson og Xue Litai (1988). *China Builds the Bomb*, Stanford, California: Stanford University Press.
- Lintner, Bertil (1994). "Burma: Enter the Dragon", *Far Eastern Economic Review*, den 22. december, pp. 22-27.
- Liu, Huaqiu og Yang Chengxu (1992). "Strive to Create a Peaceful Environment that Can Last for a Relatively Long Time", *Folkets Dagblad*, den 9. november, p. 5, i *FBIS*, den 20. november, pp. 2-6.
- Liu Luyan (1991). "Lifting Economic Sanctions against China Is Inevitable", *Folkets Dagblad*, den 4. marts, i *FBIS*, den 8. marts, p. 1.
- Liu Shan (1994). "The Rise of Asia: Challenges and Opportunities", *Foreign Affairs Journal*, nr. 31, pp. 10-16.
- Malaysia (1995). "Malaysia Charts China Course", *Far Eastern Economic Review*, Hong Kong, den 23. feb., p. 32.
- Munro, Ross H. (1994). "The Asian Interior. China's Waxing Spheres of Influence", *Orbis*, årg. 38, nr. 4, pp. 585-605.
- Naughton, Barry (1994). "The Foreign Policy implications of China's of Economic Development Strategy, pp. 47-69 i Thomas W. Robinson og David Shambaugh (eds.), *Chinese Foreign Policy. Theory and Practice*, Oxford: Clarendon Press.
- Ni Liyu (1991). "Matching the Diversified World", i *Excerpts of Speeches at World Order Symposium*, in Shijie Zhishi nr. 12, Beijing, den 16. juni 2-9, i *FBIS* den 23. juli, pp. 1-9.
- Ohmae, Kenichi (1993). "The Rise of the Region State", *Foreign Affairs*, årg. 72, nr. 2, pp. 78-87.
- Oksenberg, Michel (1991). "The China Problem", *Foreign Affairs*, årg. 70, nr. 3, pp. 1-16.
- Overholt, William (1993). *The Rise of China. How Economic Reform Is Creating a New Superpower*, New York: W.W. Norton.
- Politica (1988). *Reformer i planstyrede samfund*, årg. 20, nr. 1.
- Qian, Qichen (1992a). "China's Foreign Policy", *FBIS*, den 13. marts, pp. 13-15.
- Qian, Qichen (1992b). *Changes in the International Situation and China*, i Shijie Zhishi, nr. 14, den 16. juli, pp. 2-4, i *FBIS*, den 11. september, pp. 1-3.
- Qian (1992c). "Qian Qichen on Asian-Pacific Disarmament", *Wen Hui Bao*, den 18. august, i *FBIS* 24. august, p. 2
- Rosenau, James (1994). "China in a Bifurcated World: Competing theoretical Perspectives", i Thomas W. Robinson og David Shambaugh (eds.), *Chinese Foreign Policy. Theory and Practice*, Oxford: Clarendon Press.
- Rozman, Gilbert (1995). "A Regional Approach to North East Asia", *Orbis*, årg. 39, nr. 1, pp. 65-80.
- Shambaugh, David (1992). "Peking's Foreign Policy Conundrum since Tiananmen: Peaceful Coexistence vs. Peaceful Evolution", *Issues & Studies*, årg. 28, nr. 11, pp. 65-85.
- Shambaugh, David (1993). "Introduction: The Emergence of Greater China", *China Quarterly*, 136, pp. 653-659.
- Simon, Denis Fred (1991). "China in the World Economic System", *Proceedings of the Academy of Political Science*, årg. 38, nr. 2, p. 13.
- Singer, J. David (1961). "The Levels of Analysis Problem in International Relations", pp. 77-92 i Klaus Knorr og Sidney Verba (eds.), *The International System: Theoretical Essays*, Princeton: Princeton University Press.
- Song Yimin (1993). "Three unforeseen developments by Western countries in the Post-Cold War period", *Foreign Affairs Journal*, nr. 30, pp. 33-42.
- Tian, Zengpei (1995). "A Victorious Year for China's Foreign Relations", *Beijing Review*, nr. 1, p. 9.
- Tokunaga, Shojiro (1992). *Japan's Foreign Investment and Asian Economic Independence. Production, Trade and Financial Systems*, Tokyo: University of Tokyo Press.
- Tow, William (1994). "China and the International Strategic System", pp. 115-157 i Thomas Robinson og David Shambaugh (eds.), *Chinese Foreign Policy*, Oxford: Clarendon Press.
- Walsh, Richard (1993). "China and the New Geopolitics of Central Asia", *Asian Survey*, årg. 33, nr. 3, pp. 272-284.
- Wan, Guang (1993). "The Evolution of the Asia-Pacific Pattern in the 1990s", *Foreign Affairs Journal*, nr. 27, pp. 56-62.
- Wang, Gungwu (1993). "Greater China and the Chinese Overseas", *China Quarterly*, nr. 136, pp. 926-948.
- Wang, Shu (1991). "Maintain Detente and Dialogue, Prevent Turbulence and Instability", *Excerpts of Speeches at World Order Symposium*, in Shijie Zhishi nr. 12, Beijing, den 16. juni 2-9, i *FBIS* den 23. juli, pp. 1-9.
- Wilson, Ian (1993). "China and the new world order, i Richard Leaver og James L. Richardson (eds.), *Charting the Post-Cold War Order*, Westview.

- Xinhua (1993). "Characteristics of the World Situation", *Beijing Review*, den 11.-17., p. 7-11
- Xinhua (1994). "US Envoy Summoned for Protest", *BBC Summary of World Broadcasts, Far East*, den 7. maj, G/3.
- Yang, Chengxu (1992). "China's Diplomacy: Embrace Opportunities to Gain New Successes", *Foreign Affairs Journal*, nr. 26., pp. 1-10.
- Yang, Shangkun (1987). *Befrielseshærens Dagblad*, den 1. august, p. 1.
- Zakaria, Fareed (1994). "Culture is Destiny. A Conversation with Lee Kuan Yew", *Foreign Affairs*, årg. 73, nr. 2, pp. 109-126.
- Zhang, Mingyang (1981). "Multipolarization of the World and Unity against Hegemony", *Folkets Dagblad*, den 2. januar i SWB FE 6618/A1.
- Zhang, Yunling (1995). *China and East Asia: Trend and Opportunities*, Beijing, 4 p.
- Østergaard, Clemens Stubbe (1983). "Multipolarity and Modernization. Sources of China's Foreign Policy in the 1980s", *Cooperation and Conflict*, årg. 18, nr. 2, pp. 245-267.